

СВЕТИ САВО

Збор зборила господа хришћанска
Код бијеле цркве Грачанице:
"Боже мили, чуда великога!
Куд се ђеде цар-Немање благо,
Седам кула гроша и дуката?"
Ту се деси Немањићу Саво,
Па говори господи хришћанској:
"Ој Бога вам, господа хришћанска!
Не говор'те о мом родитељу,
Не говор'те, не гријеш'те душе:
Није бабо расковао благо
На наџаке, ни на буздоване,
Ни на сабље, ни на бојна копља,
Ни добријем коњма на рахтове;
Већ је бабо потрошио благо
На три славна српска манастира:
- Једну бабо саградио цркву:
Б'јел Вилиндар насред Горе свете,
Красну славну себе задужбину,
Вјечну кућу на ономе св'јету,
Да се њему поје летурђија
Оног св'јета као и овога;
- Другу бабо саградио цркву:
Студеницу на Влаху Староме,
Красну славну мајци задужбину,
Својој мајци царици Јелени,
Вјечну кућу на ономе св'јету,
Да с' њојзи поје летурђија
Оног св'јета као и овога;
- Трећу бабо саградио цркву:
Миљешевку на Херцеговини,
Красну славну Сави задужбину,
Вјечну кућу на ономе св'јету,
Да с' и њему поје летурђија
Оног св'јета као и овога.
Осталога што претече блага,
Остало је благо похарчио
Зидајући по калу калдрме
И градећи по водам' ћуприје,
Дијелећи кљасту и слијепу;
Док је души мјесто ухватио,
Седам кула блага похарчио:
Ето бабо куд похарчи благо!"
У глас викну господа хришћанска:
"Просто да си, Немањићу Саво!
Проста душа твојих родитеља!
Проста душа, а честито т'јело!
Што носили, свијетло вам било!
Што родили, све вам свето било!"

И што рече господа хришћанска
На састанку код бијеле цркве,
Штогођ рекли, код Бога се стекло!

ЗИДАЊЕ СКАДРА

Град градила три брата рођена,
До три брата, три Мрњавчевића:
Једно бјеше Вукашине краље,
Друго бјеше Угљеша војвода,
Треће бјеше Мрњавчевић Гојко;
Град градили Скадар на Бојани,
Град градили три године дана,
Три године са триста мајстора;
Не могаше темељ подигнути,
А камоли саградити града:

Што мајстори за дан га саграде,
То све вила за ноћ обаљује.

Кад настала година четврта,
Тада виче са планине вила:
"Не мучи се, Вукашине краље,
Не мучи се и не харчи блага!
Не мож, краље, темељ подигнути,
А камоли саградити града,
Док не нађеш два слична имена,
Док не нађеш Стоју и Стојана,
А обоје брата и сестрицу,
Да зазиђеш кули у темеља:
Тако ће се темељ обдржати,
И тако ћеш саградити града."

Кад то зачу Вукашине краље,
Он дозива слугу Десимира:
"Десимире, моје чедо драго,
Досад си ми био вјерна слуга,
А одсаде моје чедо драго!
Хватај, сине, коње у хинтове,
И понеси шест товара блага;
Иди, сине, преко б'јела св'јета,
Те ти тражи, сине, Стоју и Стојана,
А обоје брата и сестрицу;
Јали отми, јал' за благо купи,
Доведи их Скадру на Бојану,
Да зиђемо кули у темеља,
Не би л' нам се темељ обдржао,
И не би ли саградили града."

Кад то зачу слуга Десимире,
Он ухвати коње у хинтове,
И понесе шест товара блага;
Оде слуга преко б'јела света,
Оде тражит' два слична имена:
Тражи слугу Стоју и Стојана,
Тражи слуга три године дана,
Ал' не нађе два слична имена,
Ал' не нађе Стоје и Стојана,
Па се врну Скадру на Бојану,
Даде краљу коње и хинтове,
И даде му шест товара блага:
"Ја не нађох два слична имена,
Ја не нађох Стоје и Стојана."

Кад то зачу Вукашине краљу,
Он подвикну Рада неимара,
Раде викну три стотин' мајстора:
Гради краље Скадар на Бојани,
Краље гради, вила обаљује,
- Не да вила темељ подигнути,
А камоли саградити града!
Па дозивље из планине вила:
"Море, чу ли, Вукашине краљу,
Не мучи се и не харчи блага!
Но ето сте три брата рођена,
У свакога има вјерна љуба;
Чија сјутра на Бојану дође
И донесе мајсторима ручак,
Зиђите је кули у темеља:
Тако ће се темељ обдржати,
Тако ћете саградити града."

Кад то зачу Вукашине краљу,
Он дозива два брата рођена:
"Чујете ли, моја браћо драга,

Ето вила са планине виче,
Није вајде што харчимо благо,
Не да вила темељ подигнути,
А камоли саградити града!
Још говори са планине вила:
Ев' ми јесмо три брата рођена,
У свакога има вјерна љуба;
Чија сјутра на Бојану дође
И донесе мајсторима ручак,
Да ј' у темељ кули узидамо:
Тако ће се темељ обдржати,
Тако ћемо саградити града.
Но је л', браћо, Божја вјера тврда
Да ниједан љуби не докаже,
Већ на срећу да им оставимо,
Која сјутра на Бојану дође?"
И ту Божју вјеру зададоше
Да ниједан љуби не докаже.

У том их је ноћца застанула,
Отидоше у бијеле дворе,
Вечераше господску вечеру.
Ал' да видиш чуда великога!
Краљ Вукашин вјеру погазио,
Те он први својој љуби каза:
"Да се чуваш, моја вјерна љубо!
Немој сјутра на Бојану доћи,
Ни донијет' ручак мајсторима,
Јер ћеш своју изгубити главу,
Зидаће те кули у темеља!"
И Угљеша вјеру погазио,
И он каза својој вјерној љуби:
"Не превар' се вјерна моја љубо!
Немој сјутра на Бојану доћи,
Ни донијет' мајсторима ручак,
Јера хоћеш млада погинути,
Зидаће те кули у темеља!"
Млади Гојко вјеру не погази,
И он својој љуби не доказа.

Кад ујутру јутро освануло,
Поранише три Мрњавчевића,
Отидоше на град на Бојану.
Земан дође да се носи ручак,
А редак је госпођи краљици.
Она оде својој јетрвици,
Јетрвици, љуби Угљешиној:
"Чу ли мене, моја јетрвице!
Нешто ме је забољела глава,
Тебе здравље! пребољет' не могу;
Но понеси мајсторима ручак."
Говорила љуба Угљешина:
"О јетрво, госпођо краљице!
Нешто мене забољела рука,
Тебе здравље пребољет' не могу;
Већ ти збори млађој јетрвици."
Она оде млађој јетрвици:
"Јетрвице, млада Гојковице!
Нешто ме је забољела глава,
Тебе здравље! преболјет' не могу;
Но понеси мајсторима ручак."
Ал' говори Гојковица млада:
"Чу ли, нано, госпођо краљице!
Ја сам рада тебе послушати,
Но ми лудо чедо некупато,
А бијело платно неиспрато."
Вели њојзи госпођа краљица:
"Иди," каже, "моја јетрвице,
те однеси мајсторима ручак,

Ја ћу твоје изапрати платно,
А јетрва чедо окупати."
Нема шта ће Гојковица млада,
Већ понесе мајсторима ручак.

Кад је била на воду Бојану,
Угледа је Мрњавчевић Гојко;
Јунаку се срце ражалило,
Жао му је љубе вијернице,
Жао му је чедо у колијевци
Ће остаде од мјесеца дана;
Па од лица сузе просипаше.
Угледа га танана невјеста,
Кротко ходи, док до њега приђе
, "Што је тебе, добри господару,
Те ти рониш сузе од образа?"
Ал' говори Мрњавчевић Гојко:
"Зло је моја вијернице љубо!
Имао сам од злата јабуку,
Па ми данас паде у Бојану,
Те је жалим, прегорет' не могу!"
Не сјећа се танана невјеста,
Но бесједи своме господару:
"Моли Бога ти за твоје здравље,
А салићеш и бољу јабуку!"

Тад јунаку грђе жао било,
Па на страну одвратио главу,
Не шће више ни гледати љубу;
А дођоше два Мрњавчевића,
Два ђевера Гојковице младе,
Узеше је за бијеле руке,
Поведоше у град да уграде,
Подвикнуше Рада неимара,
Раде викну до триста мајстора;
Ал' се смије танана невјеста,
Она мисли да је шале ради.
Турише је у град уграђиват';
Оборише до триста мајстора,
Оборише дрвље и камење,
Узидаше дори до кољена:
Још се смије танана невјеста,
Још се нада да је шале ради;
Оборише до триста мајстора,
Оборише дрвље и камење,
Узидаше дори до појаса:
Тад отежа дрвље и камење;
Онда виђе шта је јадну нађе,
Љуто писну како љута гуја,
Па замоли два мила ђевера:
"Не дајте ме младу и зелену!"
То се моли, ал' јој не помаже,
Јер ђевери у њу и не гледе.

Тад се прође срама и ззора,
Паке моли свога господара:
"Не дај мене, добри господару,
Да ме младу у град узидажу!
Но ти прати мојој старој мајци:
Моја мајка има доста блага,
Нек ти купи роба ил' робињу.
Те зидажте кули у темеља."
То се моли, но јој не помаже.

А кад виђе танана невјеста
Да јој више молба не помаже,
Тад се моли Раду неимару:
"Богом брате, Раде неимаре,

Остави ми прозор на дојкама,
Истури ми моје б'јеле дојке,
Када дође, мој нејаки Јово,
Каде дође, да подоји дојке!"
То је Раде за братство примио,
Остави јој прозор на дојкама,
Па јој дојке упоље истури,
Каде дође нејаки Јоване,
Каде дође, да подоји дојке.
Опет тужна, Рада дозивала:
"Богом брате, Раде неимаре,
Остави ми прозор на очима,
Да ја гледам ка бијелу двору
Кад ће мене Јова доносити
И ка двору опет односити."
И то Раде за братство примио,
Остави јој прозор на очима,
Те да гледа ка бијелу двору
Каде ће јој Јова доносити
И ка двору опет односити.

И тако је у град уградише,
па доносе чедо у кол'јевци,
Те га доји за неђељу дана,
По неђељи изгубила гласа;
Ал' ђетету онђе иде храна:
Дојише га за годину дана,
Како таде, тако и остаде,
Да и данас онђе иде храна:
Зарад' чуда и зарад' лијека,
Која жена не има млијека.

МАРКО ПОЗНАЈЕ ОЧИНУ САБЉУ

Рано рани Туркиња ђевојка,
Прије зоре и бијела дана,
На Марицу бијелити платно.
До сунца јој бистра вода била,
Од сунца се вода замутила,
Ударила мутна и крвава,
Па проноси коње и калпаке,
Испред подне рањене јунаке.
Па нанесе једнога јунака,
Узела га вода на матицу,
Окреће низ воду Марицу.
Виђе јунак код воде ђевојку,
Па је поче Богом сестримити:
"Богом сестро, лијепа ђевојко,
Баци мене једну крпу платна,
Извади ме из воде Марице,
Честиту ћу тебе оставити!"

Ђевојка се на Бога примила:
Баци њему један крај од платна,
Извади га води на обалу.
На јунаку рана седамнаест;
На јунаку чудно одијело:
О бедри му сабља окована,
На сабљи су три балчака златна,
У балчацим' три камена драга,
- Ваља сабља три царева града!
Вели јунак Туркињи ђевојци:
"Сестро моја, Туркиња ђевојко,
Кога имаш код бијела двора?"
Рече њему туркиња ђевојка:
"Имадем једну остарјелу мајку,
И имадем брата Мустаф-агу."
Проговара добар рањен јунак:

"Сестро моја, Туркиња ђевојко,
Иди кажи брату Мустаф-аги
Да ме носи двору бијеломе;
Код мене су три ђемера блага,
У свакоме по триста дуката:
Ја ћу један тебе поклонити,
Други твоме брату Мустаф-аги,
А трећи ћу себе оставити,
Да ја видам моје грдне ране;
Ако Бог да те ране извидам,
Честиту ћу тебе оставити
И твојега брата Мустаф-агу."

Оде цура двору бијеломе,
Те казује брату Мустаф-аги:
"О мој брате, ага Мустаф-ага,
Добила сам рањена јунака
На Марици на води студеној;
Код њега су три ђемера блага,
У свакоме по триста дуката:
Један хоће мене поклонити,
А други ће тебе, Мустаф-ага,
А трећи ће себе оставити,
Да он вида своје грдне ране;
Немој ми се, брате, преварити,
Да погубиш рањена јунака;
Донеси га двору бијеломе."

Оде Туре на воду Марицу;
А кад виђе рањена јунака,
Узе гледат' сабљу оковану:
Ману њоме, одс'јече му главу!
Скиде с њега дивно одијело,
Па он оде двору бијеломе.
Пред њега је сестра излазила,
А кад виђе шта је учинио.
Она рече брату Мустаф-аги:
"Зашто, брате, да од Бога нађеш!
Зашто згуби мога побратима?
На што си се болан преварио
- А на једну сабљу оковану!
Еда Бог да одсјекла ти главу!"
То му рече, уз кулу утече.

Мало време затим постајало,
Дође ферман од цара турскога
Мустаф-аги, да иде на војску.
Оде Мујо на цареву војску,
Припасао сабљу оковану;
А кад дође у цареву војску,
Гледа сабљу мало и велико:
Никоме се извадити не да.
Дођ' у руке Краљевићу Марку,
Сама му се сабља извадила!
Кад је Марко сабљу загледао,
Ал' на сабљи три слова хришћанска:
Једно слово Новака ковача,
Друго слово Вукашина краља,
Треће слово Краљевића Марка.
Пита Марко Туре Мустав-агу:
"Ој, Бога ти, турско момче младо,
Откуд тебе ова бритка сабља?
Или си је за благо купио?
Или си је у боју добио?
Или ти је од баба остала?
Или ти је љуба донијела,
Донијела љуба од мираза?"

Вели њему Туре Мустаф-ага:
"Ој Бога ми, каурине Марко,
Кад ме питаш, право ћу ти казат'."
Све му каза как оно је било.
Вели њему Краљевићу Марко:
"Зашто, Туре, да од Бога нађеш,
Нијеси му ране извидао?
Данас би ти дао агалукe
Код нашега цара честитога."
Вели њему Туре Мустаф-ага:
"Бе не лудуј, каурине Марко!
Да ти можеш добит' агалукe,
Најприје би себе извадио!
Већ дај амо сабљу оковану!"
Ману сабљом од Прилепа Марко,
Скиде главу Турчин-Мустаф-аги.
Отидоше цару казивати;
Цар по Марка оправлио слуге.
Како који Марку долазаше,
Марка зове, Марко не говори,
Већ он сједи, пије мрко вино,
Кад се Марку веће досадило,
Он пригрну ћурак наопако,
А узима тешку топузину,
Па отиде цару под чадора:
Колико се ражљутио Марко,
У чизмама сједе на срцаду!
Па погледа цара попријеко,
Кржаве му сузе из очију.
Кад је царе сагледао Марка
И пред њиме тешку топузину,
Цар с' одмиче, а Марко примиче,
Док доћера цара до дувара;
Цар се маши у цепове руком,
Те извади стотину дуката,
Па их даје Краљевићу Марку:
"Иди, Марко, напиј ми се вина!
Што су тебе тако ражљутили?"
- "Не питај ме, царе поочиме!
Познао сам сабљу баба мога;
Да сам, Бог д'о, у твојим рукама,
И ти би ме 'вако ражљутио!"
Па он уста, и оде чадору.

ЗИДАЊЕ РАВАНИЦЕ

Службу служи славни кнез Лазаре
У Крушевцу шанцу шареноме,
Службу служи светог Амосија;
Сву господу зове на светога
Са књигама и са здравицама.
Скупи му се сва српска господа,
Па је редом у соври посади
По господству и по старјешинству;
Уврх совре славни кнез Лазаре.
Ту сједоше пити вино ладно.

Таман бише вина највишега,
И о сваком добру бесјећаху,
Ал' пошета госпођа Милица,
Лако шета по царском дивану,
На њојзи је до девет ђемера,
Испод грла до девет ђердана,
А на глави девет перишана,
Поврх тога круна позлађена,
А у њојзи три камена драга,
Сјаје ноћом, како дањом сунце:
Па бесједи славноме Лазару:

"Господине, славни кнез-Лазаре!
Зазор мене у те погледати,
А камоли с тобом говорити!
Бит' не може, говорити хоћу:
Што бијаху Немањићи стари,
Цароваше, па и преминуше;
Не тршпаше на гомиле благо,
Но градише с њиме задужбине,
Саградише много манастире:
Саградише Високе Дечане,
Баш Дечане више Ђаковице;
Паћаршију више Пећи равне;
У Дреници бијела Девича;
И Петрову Цркву под Пазаром;
Мало више Ђурђево Ступове;
Сопоћане наврх Рашке хладне,
И Тројицу у Херцеговини,
Цркву Јању у Староме Влаху,
И Павлицу испод Јадовника,
Студеницу испод Брвеника;
Цркву Жичу више Карановца;
У Призрену цркву Свету Петку;
Грачаницу у Косову равном:
Све то јесу њине задужбине!
Ти остаде у столу њиноме
И потрпа на гомиле благо,
А не гради нигђе садужбине;
Ето нама неће пристат' благо
Ни за здравље, ни за нашу душу,
А ни нама, ни коме нашему."

Тад говори славни кнез Лазаре:
"Чујете ли, сва српска господо,
Шта говори госпођа Милица,
Јер не градим нигђе задужбине?
Хоћу градит' цркву Раваницу,
У Ресави крај воде Равана;
Имам блага колико ми драго,
Ударићу темељ од олова,
Па ћу цркви саградити платна,
Покрићу је жеженијем златом,
Поднизати дробнијем бисером,
Попуњати драгијем камењем."

Сва друга господа на ноге устала,
И часно се кнезу поклонила:
"Гради, кнеже, биће ти за душу,
И за здравље Високом Стевану."
Но ту сједи Обилић Милошу,
Сједи Милош доље удно совре,
Милош сједи, ништа не бесједи.
Ал' то виђе славни кнез Лазаре
Ђе му Милош ништа не бесједи;
Наздрави му златну купу вина:
"Здрав да си ми, војвода Милошу!
Па ми и ти штогођ проговори,
Јера хоћу задужбину градит'."

Скочи Милош од земље на ноге,
Скиде с главе самур и чекленке,
Па је часно кнеза подворио;
Додаше му златну купу вина;
Прими Милош златну купу вина;
Не пије је, поче бесједити:
"Хвала, кнеже, на бесједи твојој!
Што ти хоћеш задужбину градит':
Време није, нити може бити:
Узми кнеже, књиге цароставне,
Те ти гледај што нам књиге кажу:

Настало је пошљедње вријеме,
Хоће Турци царство преузети,
Хоће Турци брзо царовати:
Обориће наше задужбине,
Обориће цркву Раваницу;
Ископаће темељ од олова,
Слијеваће у топе ђулове,
Те ће наше разбијат' градове;
И цркви ће растуриати платна,
Слијеваће на хате рахтове;
Хоће цркви покров растуриати,
Кадунама ковати ђердане;
Са цркве ће бисер разнизати,
Кадунама поднизат' ђердане;
Повадиће то драго камење,
Ударат' га сабљам' у балчаке
И кадама и златно прстење;
Већ ме чу ли, славни кнез-Лазаре!
Да копамо мермера камена,
Да градимо цркву од камена;
И Турци ће царство преузети,
И наше ће задужбине служит'
Од вијека до суда Божијега:
Од камена ником ни камена!"

Кад то зачу славни кнез-Лазаре,
Тад Милошу био говорио:
"Хвала тебе, војвода Милошу!
Хвала тебе на твојој бесједи,
Истина је како што говориш."

КНЕЖЕВА КЛЕТВА

Одломак изгубљене песме

Цар Мурате у Косово паде,
како паде, ситну књигу пише,
Те је шаље ка Крушевцу граду,
На кољено спрском кнез-Лазару:

"Ој Лазаре, од Србије главо!
Нит' је било, нити може бити:
Једна земља а два господара,
Једна раја, два харача даје
Царовати оба не можемо,
Већ ми пошљи кључе и хараче,
Златне кључе од свијех градова
И хараче од седам година;
Ако ли ми то послати нећеш,
А ти хајде у поље Косово,
Да сабљама земљу дијелимо."

Кад Лазару ситна књига дође,
Књигу гледа, грозне сузе рони.

Да је коме послушати било
Како љуто кнже проклињаше:
"Ко не дође на бој на Косово,
Од руке му ништа не родило:
Ни у пољу бјелица пшеница,
Ни у брду винова лозица!"

ЦАР ЛАЗАР И ЦАРИЦА МИЛИЦА

Цар Лазаре сједе за вечеру,
Покрај њега царица Милица;
Вели њему царица Милица:

"Цар-Лазарем српска круно златна,
Ти полазиш сјутра у Косово,
С собом водиш слуге и војводе,
А код двора никог не остављаш,
Царе Лазо, од мушкијех глава,
Да ти може књигу однијети
У Косово и натраг вратити;
Одводиш ми девет миле браће,
Девет браће, девет Југовића:
Остави ми брата бар једнога,
Једног брата сестри од заклетве!"

Њој говори српски кнез Лазаре:
"Госпо моја, царице Милице,
Кога би ти брата највољела
Да т' оставим у бијелу двору?"
- "Остави ми Бошка Југовића."

Тада рече српски кнез Лазаре:
"Госпо моја, царице Милице,
Када сјутра бијел дан осване,
Дан осване и огране сунце,
И врата се отворе на граду,
Ти ишетај граду на капију:
Туд ће проћи војска на алаје,
Све коњици под бојним копљима,
Пред њима је Бошко Југовићу,
И он носи крсташа барјака;
Кажу њему од мене благосов,
Нек да барјак коме њему драго,
Па нек с тобом код двора остане."

Кад ујутру јутро освануло
И градска се отворише врата,
Тад ишета царица Милица,
Она стаде граду код капије:
Ал' ето ти војске на алаје,
Све коњици под бојним копљима,
Пред њима је Бошко Југовићу
Н алату, вас у чистом злату,
Крсташ га је барјак поклопио,
Побратиме, до коња алата:
На барјаку од злата јабука,
Из јабуке од злата крстови,
Од крстова златне књиге висе,
Те куцају Бошка по плећима;
Примаче се царица Милица,
Па ухвати за узду алата,
Руке склопи брату око врата,
Па му поче тихо говорити:
"О мој брате, Бошко Југовићу,
Цар је тебе мене поклонио
Да не идеш на бој на Косово,
и тебе је благосов казао
Да даш барјак коме тебе драго,
Да останеш са мном у Крушевцу,
Да имадем брата од заклетве."
Ал' говори Бошко Југовићу:
"Иди, сестро, на бијелу кулу;
А ја ти се не бих повратио,
Ни из руке крсташ барјак дао,
Да ми царе поклони Крушевац;
Да ми рече дружина остала:
- "Гле страшивца Бошка Југовића!
Он не смједе поћи у Косово
За крст часни крвцу прољевати
И за своју вјеру умријети!"
Пак проћера коња на капију.
Ал' ето ти старог Југ-Богдана

И за њиме седам Југовића,
Све је седам устављала редом,
Ал' ниједан ни гледати неће.
Мало време затим постајало,
Ал' ето ти Југовић-Војина,
И он води цареве једеке,
Покривене сувијем златом,
Она под њим ухвати кулаша,
И склопи му руке око врата,
Па и њему стаде говорити:
"О мој брате, Југовић-Војине,
Цар је тебе мене поклонио,
И тебе је благосов казао
Да даш једек' коме тебе драго,
Да останеш са мном у Крушевцу,
Да имадем брата од заклетве."

Вели њојзи Југовић Војине:
"Иди, сестро, на бијелу кулу;
Не бих ти се, јунак, повратио,
Ни царева једеке пустио,
Да бих знао да бих погинуо!
Идем, сејо, у Косово равно
За крст часни крвцу пролијевати
И за вјеру с браћом умријети."
Пак проћера коња на капију.

Кад то виђе царица Милица,
Она паде на камен студени,
Она паде, пак се обезнани.

Ал' ето ти славнога Лазара.
Када виђе госпу Милицу,
Удрише му сузе низ образе;
Он с' обзире с десна на лијево,
Те дозивље слугу Голубана:
"Голубане, моја вјерна слуго,
Ти одјаши од коња лабуда,
Узми госпу на бијеле руке
Пак је носи на танану кулу;
Од мене ти Богом просто било,
Немој ићи на бој на Косово,
Већ остани у бијелу двору!"
Кад то зачу слуга Голубане,
Проли сузе низ бијело лице,
Па одсједе од коња лабуда,
Узе госпу на бијеле руке,
Однесе је на танану кулу;
Ал' свом срцу одољет' не може
Да не иде на бој на Косово,
Већ се врати до коња лабуда,
посједе га, оде у Косово.

ЦАР ЛАЗАР СЕ ПРИВОЛЕВА ЦАРСТВУ НЕБЕСКОМ

Полетио соко тица сива
од светиње од Јерусалима,
И он носи тицу ластавицу,
То не био соко тица сива,
Веће био светитељ Илија;
Он не носи тице ластавице,
Веће књигу од Богородице;
Однесе је цару на Косово,
Спушта књигу цару на колено,
Сама књига цару беседила:
"Царе Лазо, честито колено,
Коме ћеш се приволети царству?
Или волиш царству небескоме?"

Или волиш царству земаљскоме?
Ако волиш царству земаљскоме,
Седлај коње, притежи волане!
Витезови, сабље припасујте,
Па у Турке јуриш учините,
Сва ће турска изгинути војска!
Ако л' волиш царству небескоме,
А ти сакрој на Косову цркву:
Не води јој темељ од мермера,
Већ од чисте свиле и скерлета,
Па причести и нареди војску;
Сва ће твоја изгинути војска,
Ти ћеш кнеже, с њоме погинути."

А кад царе саслушао речи,
Мисли царе мисли свакојаке:
"Мили Боже, што ћу и како ћу?
Коме ћу се приволети царству:
Да или ћу царству небескоме?
Да или ћу царству земаљскоме?
Ако ћу се приволети царству,
Приволети царству земаљскоме,
Земаљско је за малено царство,
А небеско увек и довека."

Цар воледе царству небескоме,
А него ли царству земаљскоме;
Па сакроји на Косову цркву:
Не води јој темељ од мермера,
Већ од чисте свиле и скерлета,
Па дозива српског патријара
И дванаест великих владика,
Те причести и нареди војску.

КНЕЖЕВА ВЕЧЕРА

Славу слави српски кнез Лазаре
У Крушевцу мјесту скровитоме.
Сву господу за софру сједао,
Сву господу и господичиће:
С десне стране старог Југ-Богдана,
И до њега девет Југовића;
А с лијеве Вука Бранковића,
И осталу сву господу редом
У заставу војводу Милоша,
И до њега дв'је српске војводе:
Једно ми је Косанчић Иване,
А друго је Топлица Милане.

Цар узима златан пехар вина,
Па говори свој господи српској:
"Коме ћ' ову чашу наздравити?
Ако ћу је напит' по старјештву,
Напићу је Вуку Бранковићу;
Ако ћу је напит' по милости,
Напићу је мојим девет шура,
Девет шура, девет Југовића;
Ако ћу је напит' по љепоти,
Напићу је Косанчић-Ивану;
Ако ћу је напит' по висини,
Напићу је Топлици Милану;
Ако ћу је напит' по јунаштву,
Напићу је војводи Милошу.
- Та ником је другом напит' нећу,
Већ у здравље Милош-Обилића!
Здрав, Милошу, вјеро и невјеро!
Прва вјеро, потоња невјеро!
Сјутра ћеш ме издат' на Косову,

И одбеђи турском цар-Мурату!
Здрав ми буди, и здравицу попој,
Вино попиј а на част ти пехар!"

Скочи Милош на ноге лагане,
Пак се клања до земљице црне:
"Хвала тебе, славни кнез-Лазаре,
Хвала тебе на твојој здравици,
На здравици и на дару твоме:
Ал' не хвала на таквој бесједи!
Јер, тако ме вјера не убила!
Ја невјера никад био нисам,
Нит' сам био нити ћу кад бити,
Него сјутра мислим у Косову
За хришћанску вјеру погинути;
Невјера ти сједи уз кољено,
Испод скута пије хладно вино!

"- А проклети Вуче Бранковићу!
Сјутра јесте лијеп Видов данак,
Виђећемо у пољу Косову
Ко је вјера, ко ли је невјера!
А тако ми Бога великога,
Ја ћу отић' сјутра у Косово
И заклаћу турског цар-Мурата,
И стаћу му ногом под гр'оце;
Ако ли ми Бог и срећа даде,
Те се здраво у Крушевац вратим,
Ухватићу Вука Бранковића,
Везаћу га уз то бојно копље,
Као жена куђељ' уз преслицу,
Носићу га у поље Косово!"

КОСАНЧИЋ ИВАН УХОДИ ТУРКЕ

Одломак изгубљене песме

"Побратиме, Косанчић-Иване,
Јеси л' турску уводио војску?
Је ли много војске у Турака?
Можемо ли с Турци бојак бити?
Можемо ли Турке придобити?"

Вели њему Косанчић-Иване:
"О мој брате, Милош Обилићу,
Ја сам турску војску уводио,
Јесте силна војска у Турака:
Сви ми да се у со праметнемо,
Не би Турком ручка осолили!
Ево пуно петнаест данака
Ја све ходах по турској ордији,
И не нађох краја ни хесапа:
Од Мрамора до сува Јавора,
Од Јавора, побро, до Сазлије,
До Сазлије на ћемер ћуприје,
Од ћуприје до града Звечана,
Од Звечана, побро, до Чечана,
Од Чечана врху до планине:
Све је турска војска притиснула,
Коњ до коња, јунак до јунака,
Бојна копља као чарна гора,
Све барјаци као и облаци,
А чадори као и сњегови;
Да из неба плаха киша падне,
Ниђе не би на земљицу пала,
Већ на добре коње и јунаке.
Мурат пао на Мазгит на поље,
Ухватио и Лаб и Ситницу."

Још га пита Милош Обилићу:
"Ја Иване, мио побратиме,
Ђе је чадор силног цар-Мурата?
Ја сам ти се кнезу затекао
Да закољем турског цар-Мурата,
Да му станем ногом под гр'оце."

Ал' говори Косанчић Иване:
"Да луд ти си, мио побратиме!
Ђе је чадор силног цар-Мурата,
Усред турског силна таобора,
Да ти имаш крила соколова,
Пак да паднеш из неба ведрога,
Перје мяса не би изнијело."

Тада Милош заклиње Ивана:
"О Иване, да мој мили брате,
Нерођени као и рођени!
Немој тако кнезу казивати,
Јер ће нам се кнеже забринути,
И сва ће се војска поплашити;
Већ овако нашем кнезу кажи:
Има доста војске у Турака,
Ал' с' можемо с њима ударити,
И ласно их придобит' можемо,
Јера није војска од мејдана,
Већ све старе хоце и хаџије,
Који бој ни виђели нису,
Истаом пошли да се хљебом хране;
А и што је војске у Турака,
Војска им се јесте побољела
Од болести тешке срдобоље,
А добри се коњи побољели
Од болести коњске сакагије."

КОСОВСКИ БОЈ

Истом кнеже наредио војску,
На Косово ударише Турци.

Маче војску Богдан Јуже стари,
С девет сина, девет Југоивића,
Како девет сивих соколова;
У сваког девет хиљад' војске,
А у Југа дванаест хиљада;
Па се бише и секоше с Турци:
Седам паша бише и убише,
Кад осмога бити започеше,
Ал' погибе Богдан Јуже стари,
И изгибе девет Југовића,
Како девет сивих соколова,
И њихова сва изгибе војска.

Макош' војску три Мрњавчевића,
Бан угљеша и војвода Гојко
И са њима Вукашине краље;
У свакога три'ест хиљад' војске,
Па се бише и секоше с Турци:
Осам паше бише и убише,
Деветога бити започеше,
Погибоше два Мрњавчевића,
Бан Угљеша и војвода Гојко;
Вукашин је грдних рана доп'о,
Ђега Турци с коњма прегазише;
И њихова сва изгибе војска.

Маче војску херцеже Степане:
У херцега многа силна војска,

Многа војска, шездесет хиљада;
Те се бише и секоше с Турци:
Девет паша бише и убише,
Десетога бити започеше,
Ал' погибе херцеже Степане,
И његова сва изгибе војска.
Маче војску српски кнез Лазаре:
У Лазе је силни Србаљ био,
Седамдесет и седам хиљада;
Па разгоне по Косову Турке,
Не даду се ни гледати Турком,
Да камоли бојак бити с Турци;
Тад би влада надвладао Турке,
- Бог убио Вука Бранковића!
Он издаде таста на Косову;
Тада Лазу надвладаше Турци,
И погибе српски кнез Лазаре,
И његова сва изгибе војска,
Седамдесет и седам хиљада:
Све је свето и честито било,
И миломе Богу приступачно!

ТРИ ДОБРА ЈУНАКА

Одломак изгубљене песме

"Који оно добар јунак бјеше,
Што једанпут бритком сабљом мане,
Бритком сабљом и десницом руком,
Пак двадесет отсијече глава?"
- "Оно јесте Бановић Страхиња."

"Који оно добар јунак бјеше,
Што два и два на копље набија,
Преко себе у Ситницу тура?"
- "Оно јесте Срђа Злопоглеђа."

"Који оно добар јунак бјеше
На алату коњу великоме,
Са крстачем у руци барјаком,
Што сагони Турке у буљукe
И нагони на воду Ситницу?"
- Оно јесте Бошко Југовићу!"

МУСИЋ СТЕВАН

Вино пије Мусићу Стеване
У Мајдану чисто сребрnome,
у свом красном добру господскоме;
Вино служи Ваистина слуга.
Кад се хладна поднапише вине,
Ал' беседи Мусићу Стеване:
"Ваистино, моје чедо драго,
Ја ћу лећи санак боравити,
Ти вечерај, па се напиј вина,
Па пошетај пред господског двора,
Па погледај чистом ведром небу:
Је ли јасан месец на заходу,
Је л' даница на истоку звезда,
Је ли нама путовати време
На Косово лепо поље равно,
На рочиште честитоме кнезу;
Јер знадеш ли, моје чедо драго,
Кад оно смо на заклетви били,
Како нас јер заклињао кнеже,
Заклињао, проклињао љуто:
- "Ко је Србин и српскога рода,
И од српске крви и колена,
А не дош'о на бој на Косово:

Не имао од срца порода,
Ни мушкога, ни девојачкога!
Од руке му ништа не родило,
Рујно вино, ни шеница бела!
Рђом кап'о, док му је колена!"
Леже Стева у меке душеке,
Повечера Ваистина слуга,
Повечера и напи се вина,
Па ишета пред господског двора,
И погледа чистом ведром небу:
Јесте јасан месец на заходу,
Јест даница на истоку звезда,
Јесте њима путовати време
На Косово лепо поље равно,
На рочиште честитоме кнезу;
Па се шеће коњма у ахаре,
Па изведе два коња витеза,
Оседла их и оправи лепо,
Једног себи, другог господару;
Па се шеће у господске дворе,
И изнесе крстат свилен барјак,
На коме је дванаест крстова,
Свих дванаест од чистог злата,
И икона светога Јована,
Крсно име Мусића Стевана;
Прислони га уз господског двора,
Па се шеће горе на чардаке,
Да пробуди господара свога.

Кад је био чардаку на врати,
Коб га коби Стеванова љуба,
Загрли га, па га и пољуби:
"Богом брате, Ваистино слуго,
Вишњим Богом и светим Јованом!
Досад си ми верна слуга био,
Одјакко си Богом побратиме:
Немој будит' господара мога,
Јер сам, јадна, зао санак вид'ла,
Где полети јато голубова
И пред њима два сокола сива
Испред нашег двора господскога;
Одлетеше на Косово равно
И падоше међ' Муратов табор,
Гди падоше, већ се не дигоше;
То је, браћо, ваше зламеније:
Бојати се да не изгинете!"

Ал' беседи Ваистина слуга:
"Драга секо, Стеванова љубо,
Нећу, секо, невере чинити
Господару и моме и твоме;
Јер ти ниси на заклетви била,
Како нас је заклињао кнеже,
Заклињао, преклињао љуто:
- "Ко је Србин и српскога рода,
И од српске крви и колена,
А не дош'о на бој на Косово:
Од руке му ништа не родило,
Рујно вино, ни шеница бела!
Не имао пољског берићета!
Ни у дому од срца порода!
Рђом кап'о, док му је колена!"
Па ја не смем невере чинити
Господару и моме и твоме."
Већ ушета у чардаке горње,
Па пробуди господара свога:
"Устаните драги господару,
Јесте нама путовати време!"

Уста Стева на ноге јуначке,
И умива своје лице бело,
И облачи господско одело,
Па припаса сабљу оковану,
Па узима кондир вина рујна,
Те напија красну славу Божју,
Срећна пута и крста часнога
У свом двору за столом својијем;
Војводи је то и пре и после.
Па ишета пред господске дворе:
Уседоше два коња витеза,
Разавише крстате барјаке;
Ударише бубњи и свирале,
Дигоше се Богом путовати.
Бела их је зора забелила
На Косову красном пољу равном.
Сусрете их Косовка девојка,
У руку јој два кондира златна,
Оба златна, ал' обадва празна;
Под пазухом клобук свиле беле,
За клобуком бела кита перја;
У дну перје сребром заливено,

А по среди златом преплетено,

И по врху бисером кићено.
Ал' беседи Мусићу Стеване:
"Божја помоћ, моја секо драга!
Гди си, душо, на ограшју била?
Откуда ти клобук свиле беле?
Дај ми, секо, клобук свиле беле,
Да га познам кога је војводе;
А тако ми срећна пута мога,
Невере ти учинити нећу!"
Ал' беседи Косовка девојка:
"Здраво да си, кнежева војводо!
Нисам нигде на ограшју била;
Рано ме је пробудила мајка
(Ми ранимо те воду грабимо);
Кад ја дођох на воду Ситницу,
Ал' Ситница мутна и поводна,
Носи, брате, коње и јунаке,
Турске капе и бијеле чалме,
Красне српске бијеле клобуке;
Овај клобук близу краја беше,
Ја загазих у воду Ситницу
И ухватих клобук свиле беле:
Брата имам од мене млађега,
Носим клобук брату рођеноме;
Ја сам млада, мило ми је перје."
Клобук даде кнежевој војводи.

Чим га виде Мусићу Стеване,
Чим га виде, тим га и познаде;
Просу сузе низ господско лице,
Удари се по колону руком,
Чисти скерлет на колону пуче,
Златна копча на десном рукаву:
"Тешко мени и до Бога мога!
На мени је останула клетва
Од мојега честитог кнеза!"
Клобук даде Косовки девојки,
Па се маши у џепове руком,
Те јој даде три дуката жута:
"Нај ти, секо, Косовка девојко,
А ја идем на бој на Косово,
У пресвето име Исусово.
Ако бог да те се натраг вратим,
Лепшим ћу те даривати даром;

Ако л', секо, ја погибох амо,
Помени ме по пешкешу моме!"

Ударише коње мамузама,
Па Ситницу воду пребродише,
Ударише у цареви табор.
Како дође Мусићу Стеване,
Три је паше био и убио,
Кад започе бити четвртога,
Ту погибе Мусићу Стеване,
И са њиме Ваистина слуга,
И војске му дванаест хиљада.
И ту нам је и кнез погинуо;
Ту су Србљи изгубили царство
Честитога цара земаљскога.

СЛУГА МИЛУТИН

Долећеше два врана гаврана
Од Косова поља широкога,
И падоше на бијелу кулу,
баш на кулу славнога Лазара;
Један гракће, други проговара:
"Да л' је кула славног кнез Лазара?
Ил' у кули нигђе никог нема?"
То из куле нитко не чујаше.
Већ то чула царица Милица,
Па излази пред бијелу кулу,
Она пита два врана гаврана:
"Ој Бога вам, два врана гаврана,
Откуда сте јутрос полећели?
Нијесте ли од поља Косова?
Виђесте ли двије силне војске?
Јесу ли се војске удариле?
Чија ли је војска задобила?"

Ал' говоре два врана гаврана:
"Ој Бога нам, царице Милице!
Ми смо јутрос од Косова равна,
Виђели смо двије силне војске;
Војске су се јуче удариле,
Оба два су цара погинула;
Од Турака нешто и остало,
А од Срба и што је остало,
Све рањено и искрвављено."

Истом они тако бесјеђаху,
Ал' ето ти слуге Милутина,
Носи десну у лијевој руку;
На њему је рана седамнаест;
Вас му коњиц у крв огрезнуо.
Вели њему госпођа Милица:
"Што је, болан, слуго Милутине?
Зар издаде цара на Косову?"
Ал' говори слуга Милутине:
"Скин' ме, госпо, са коња витеза,
Умиј мене студеном водицом,
И залиј ме црвенијем вином;
Тешке су ме ране освојиле."
Скиде њега госпођа Милица,
И уми га студеном водицом,
И зали га црвенијем вином.
Кад се слуга мало повратио,
Пита њега госпођа Милица:
"Што би, слуго, у пољу Косову?
Ђе погибе славни кнеже Лазо?
Ђе погибе стари Југ Богдане?
Ђе погибе девет Југовића?"

Ће погибе Милош војевода?
Ће погибе Вуче Бранковићу?
Ће погибе Бановић Страхиња?

Тада слуга поче казивати:
"Сви осташе, госпо, у Косову.
Ће погибе славни кнез Лазаре,
Ту су многа копља изломљена,
Изломљена и турска и српска,
Али више српска него турска,
Бранећ', госпо, свога господара,
Господара, славног кнез-Лазара;
А Југ ти је, госпо, погинуо
У почетку, у боју првоне;
Погибе ти осам Југовића,
Ће брат брата издати не шћеде
Доклегође један тецијаше;
Још остаде Бошко Југовићу,
Крсташ му се по Косову вија,
Још разгони Турке на Буљуке,
Као соко тице голубове;
Ће огрезну крвца до кољена,
Ту погибе Бановић Страхиња;
Милош ти је, госпо, погинуо
Код Ситнице, код воде Студене,
Ће-но многи Турци изгинули:
Милош згуби турског цар-Мурата
И турака дванаест хиљада;
Бог да прости, ко га је родио!
Он остави спомен роду српском,
Да се прича и приповиједа
Док је људи и док је Косова!
А што питаш за проклетог Вука,
Проклет био и ко га родио!
Проклето му племе и кољено!
Он издаде цара на Косову
И одведе дванаест хиљада,
Госпо моја љутог оклопника."

КОСОВКА ДЕВОЈКА

Уранила Косовка девојка,
Уранила рано у недељу,
У недељу прије јарка сунца;
Засукала бијеле рукаве,
Засукала до белих лаката;
На плећима носи хлеба бела,
У рукама два кондира златна,
У једноме хлађане водице,
У другоме руменога вина;
Она иде на Косово равно,
Па се шеће по разбоју млада,
По разбоју честитог кнеза,
Те преврће по крви јунаке:
Ког јунака у животу нађе,
Умива га хлађаном водицом,
Причешћује вином црвенијем
И залаже хлебом бијелијем.
Намера је намерила била
На јунака Орловића Павла,
На кнежева млада барјактара:
И њега је нашла у животу,
Десна му је рука одсечена
И лијева нога до колена;
Вита су му ребра изломљена:
Виде му се цигерице беле;
Измиче га из те многе крвце,
Умива га хлађаном водицом,

Причешћује вином црвенијем
И залаже хлебом бијелијем.

Кад јунаку срце заиграло,
Проговара Орловићу Павле:
"Сестро драга, Косовко девојко,
Која ти је голема невоља
Те преврћеш по крви јунаке?
Кога тражиш по разбоју млада:
Или брата, или братучеда,
Ал' по греху стара родитеља?"

Проговара Косовка девојка:
"Драги брато, делијо незнана,
Ја од рода никога не тражим:
Нити брата, нити братучеда,
Ни по греху стара родитеља.
Мож ли знати, делијо незнана,
Кад кнез Лаза причешћива војску
Код прекрасне Самодреже цркве
- Три недеље тридест калуђера?
Сва се српска причестила војска,
Најпослије три војводе бојне:
Једно јесте Милошу војвода,
А друго је Косанчић Иване,
А треће је Топлица Милане;
Ја се онде десих на вратима,
Кад се шета војвода Милошу,
Красан јунак на овом свету,
Сабља му се по калдрми вуче,
Свилен калпак, оковано перје;
На јунаку коласта аздија,
око врата свилена марама,
Обазре се и погледа на ме,
С себе скиде коласту аздију,
С себе скиде, па је мени даде:
- "На девојко, коласту аздију,
По чему ћеш мене споменути,
По аздији по имену моме:
Ево т' идем погинути, душо,
У табору честитого кнеза;
Моли бога, драга душо моја,
Да ти с' здраво из табора вратим,
А и тебе добра срећа нађе,
Узећу те за Милана мога,
За Милана Богом побратима,
Кој' је мене Богом побратио,
Вишњим Богом и светим Јованом;
Ја ћу теби кум венчани бити."

За њим иде Косанчић Иване,
Красан јунак на овоме свету,
Сабља му се по калдрми вуче,
Свилен калпак, оковаљно перје;
На јунаку коласта аздија,
Око врата свилена марама,
На руци му бурма позлаћена;
Обазре се и погледа на ме,
С руке скиде бурму позлаћену,
С руке скиде па је мени даде:
- "На девојко, бурму позлаћену,
По чему ћеш мене споменути,
А по бурми по имену моме:
Ево т' идем погинути, душо,
У табору честитого кнеза;
моли Бога, моја душо драга,
Да ти с' здраво из табора вратим,
А и тебе добра срећа нађе,
Узећу те за Милана мога,

За Милана Богом побратима,
Кој' је мене Богом побратио,
Вишњим Богом и светим Јованом;
Ја ћу теби ручни девер бити."

За њим иде Топлица Милане,
Красан јунак на овоме свету,
Сабља му се по калдрми вуче,
Свилен калпак, оковано перје;
На јунаку коласта аздија
Око врата свилена марама,
На руци му копрена од злата;
Обазре се и погледа на ме,
С руке скиде копрену од злата,
С руке скиде, па је мени даде:
- "На девојко, копрену од злата,
По чему ћеш мене споменути,
По копрени по имену моме:
Ево т' идем погинути, душо,
У табору честитого кнеза;
Моли Бога, моја душо драга,
Да ти с' здраво из табора вратим,
Тебе, душо, добра срећа нађе,
Узећу те за верну љубовцу."

И одоше три војводе бојне:
Њих ја данас по разбоју тражим."

Ал' беседи Орловићу Павле:
"Сестро драга, Косовко девојко,
Видиш, душо, она копља бојна,
Понајвиша а и понајгушћа:
Онде ј' пала крвца од јунака,
Та доброме коњу до стремена,
До стремена и до узенђије,
А јунаку од свилена паса,
- Онде су ти сва три погинула!
Већ ти иди двору бијеломе,
На кравви скута и рукава."

Кад девојка саслушала речи,
Проли сузе низ бијело лице,
Она оде свом бијелу двору,
Кукајући из бијела грла:
"Јао, јадна, хуе сам ти среће!
Да се, јадна, за зелен бор 'хватим,
И он би се зелен осушио!"

СМРТ МАЈКЕ ЈУГОВИЋА

Мили боже, чуда великога!
Кад се слеже на Косову војска,
У тој војсци девет Југовића,
И десети стар Јуже Богдане.
Бога моли Југовића мајка,
Да јој Бог да очи соколове
И бијела крила лабудова,
Да одлети над Косово равно,
И да види девет Југовића
И десетог стар-Југа Богдана.

Што молила, Бога домолила:
Бог јој дао очи соколове
И бијела крила лабудова;
Она лети над Косово равно,
Мртвих нађе девет Југовића
И десетог стар-Југа Богдана,
И више њих девет бојних копља,

На копљима девет соколова,
Око копља девет добрих коња,
А поред њих девет љутих лава.

Тад завришта девет добрих коња,
И залаја девет љутих лава,
А закликта девет соколова;
И ту мајка тврда срца била,
Да од срца сузе не пустила,
Већ узима девет добрих коња,
И узима девет љутих лава,
И узима девет соколова,
Пак се врати двору бијеломе.

Далеко је снахе угледале,
Мало ближе пред њу ишетале:
закукало девет удовица,
Заплакало девет сиротица,
Завриштало девет добрих коња,
Залајало девет љутих лава,
Закликтало девет соколова;
И ту мајка тврда срца била,
Да од срца сузе не пустила.

Кад је било ноћи у поноћи,
Ал' завришта Дамјанов зеленко;
Пита мајка Дамјанове Љубе:
"Снахо моја, љубо Дамјанова,
Што нам вришти Дамјанов зеленко?
Ал' је гладан шенице бјелице,
Али жедан воде са Звечана?"
Проговара љуба Дамјанова:
Свекрвице, мајко Дамјанова,
Нит' је гладан шенице бјелице,
Нити жедан воде са Звечана,
Већ је њега Дамјан научио
Да по ноћу ситну зоб зобати,
Од поноћи на друм путовати:
Пак он жали свога господара
Што га није на себи донио!"
И ту мајка тврда срца била,
Да од срца сузе не пустила.

Кад ујутру данак освануо,
Али лете два врана гаврана,
Крвава им крила до рамена,
На кљунове б'јела пена тргла;
Они носе руку од јунака,
И на руци бурма позлаћена,
Бацају је у криоце мајци.

Узе руку Југовића мајка,
Окретала, превртала с њоме,
Па дозивље љубу Дамјанову:
"Снахо моја, љубо Дамјанова,
Би л' познала чија ј' ово рука?"
Проговара љуба Дамјанова:
"Свекрвице, мајко Дамјанова,
Ово ј' рука нашега Дамјана,
Јера бурму ја познајем, мајко,
Бурма са мном на венчању била."

Узе мајка руку Дамјанову,
Окретала, превртала с њоме,
Пак је руци тихо бесједила:
"Моја руко, зелена јабуко,
Гдје си расла, гдје л' си устргнута!
А расла си на криоцу моме,

Устргнута на Косову равном!"
Ал' ту мајка одољет' не могла,
Препуче јој срце од жалости
За својијех девет Југовића
И десетим стар-Југом Богданом.

МАРКО КРАЉЕВИЋ И БЕГ КОСТАДИН

Коње јашу до два побратима,
Бег Костадин и Краљевић Марко,
Бег Костадин беседио Марку,
"Побратиме, Краљевићу Марко,
Да ти мени о јесени дођеш,
О јесени, о Дмитрову данку,
А о моме крсноме имену,
Па да видиш части и поштења,
А и лепа, брате, дочекања,
И господске ђаконије редом."

Ал' беседи Краљевићу Марко:
"Не хвали се, беже, с дочекањем!
Кад ја тражих брата Андријаша,
Ја се десих у двору твојему
О јесени, о Дмитрову данку,
А о твоје крсноме имену:
Видио сам твоје дочекање,
И видих ти до три нечовештва."
Ал' беседи беже Костадине:
"Побратиме, Краљевићу Марко,
Та каква ми нечовештва кажеш?"
Вели њему Краљевићу Марко:
"Прво ти је, брате, нечовештво:
Дођоше ти до две сиротице,
Да ј' нахраниш хлеба бијелога
И напојиш вина црвенога;
А ти велиш дема сиротама:
- "Ид'т одатле, један људски гаде!
Не гад'те ми пред господом вина!"
А мени је жао, беже, било,
Жао било двеју сиротица,
Па ја узех до две сиротице,
Одведох их доле на чаршију,
Нахраних их хлеба бијелога
И напојих вина црвенога,
Па покројих на њих чисти скерлет,
Чисти скерлет и зелену свилу,
Па их онда послах двору твоје;
А ја, беже, гледам из прикрајка
Како ћеш их онда дочекати;
А ти узе једно сирочади,
Узе њега у лијеву руку,
Друго узе на десницу руку,
Однесе их удворе за stole:
"Јед'те пијте, господски синови!"

Друго ти је, беже, нечовјештво:
Што су били стари господари,
Ша су своју хазну изгубили,
И на њима стари скерлет беше,
Оне мећеш у доњу трпезу;
А који су нови господари
И одскора хазну приметили,
И на њима нови скерлет беше,
Оне мећеш у горњу трпезу,
Пред њих носиш вино и ракију
И господску ђаконију редом.

Треће ти је, беже, нечовештво:
Ти имадеш и оца и мајку,
- Ни једнога у асталу нема,
Да ти пије прву чашу вина!"

МАРКО КРАЉЕВИЋ И ВИЛА

Појездише до два побратима
преко красна Мироча планине;
Та једно је Краљевићу Марко,
А друго је војвода Милошу;
Напоредо језде добре коње,
Напоредо носе копља бојна,
Један другом бело лице љуби,
Од милоште до два побратима;
Паке Марко на Шарцу задрема,
Пак беседи побратиму своме:
"А мој брате, војвода Милошу,
Тешко ме је санак обрвао,
Певај, брате, те ме разговарај!"
Ал' беседи војвода Милошу:
"А мој брате, Краљевићу Марко,
Ја бих тебе, брате попевао,
Ал' сам синоћ много пио вино
У планини с вилом Равијојлом,
Пак је мене запретила Вила,
Ако мене чује да попевам,
Хоће мене она устрелити
И у грло и у срце живо."

Ал' беседи Краљевићу Марко:
"Певај, брате, ти се не бој виле
Док је мене Краљевића Марка,
И мојега видовита Шарца,
И мојега шестопера златна!"

Онда Милош поче да попева,
А красну је песму започео
Од свих наших бољих и старијих,
Како ј'који држо краљевину
По честитој по Маћедонији,
Како себе има задужбину;
А Марку је песма омилила,
Наслони се седлу на облучје.

Марко спава, Милош попијева.
Зачула га вила Равијојла,
Па Милошу поче да отпева;
Милош пева, вила му отпева;
Лепше грло у Милоша царско,
Јесте лепше него је у виле.
Расрди се вила Равијојла,
Пак одскочи у Мироч планину,
Запе лука и две беле стреле,
Једна удри у грло Милоша,
Друга удри у срце јуначко.
Рече Милош: "Јао моја мајко!
Јао Марко, Богом побратиме!
Јао брате, вила ме устрели!
А нисам ли тебе беседио
Да не певам кроз Мироч планину?"

А Марко се трже иза санка,
Па одскочи с коња шаренога,
Добро Шарцу колане потеже,
Шарца коња и грли и љуби:
"Јао Шаро, моје десно крило,
Достигни ми вилу Равијојлу!

Чистим ћу те сребром потковати,
Чистим сребром и жеженим златом;
Покрићу те свилом до колена,
Од колена ките до копита;
Гриву ћу ти измешати златом,
А поткитит' ситнијем бисером;
Ако ли ми не достигнеш виле,
Оба ћу ти ока извадити,
Све четири ноге подломити,
Па ћу т' овде тако оставити,
Те се туци од јеле до јеле,
К'о ја, Марко, без мог побратима."

Дохвати се Шарцу на рамена,
Пак потрча кроз Мироч планину.
Вила лети по врху планине,
Шарац језди по среди планине:
Нигде виле чути ни видети.

Кад је Шарац сагледао вилу,
По с три копља у висину скаче,
По с четити добре у напредак:
Брзо Шарац достигао вилу.

Кад се вила виде у невољи,
Прну, јадна, небу под облаке,
Потеже се буздованом Марко
Пустимице, добро нештедице,
Белу вилу међ' плећи удари,
Обори је на земљицу чарну,
Пак је стаде бити буздованом,
Преврће је с десне на лијеву,
Пак је бије шестопером златним:
"Зашто, вило, да те Бог убије!
Зашт' устрели побратима мога?
Дај ти биље ономе јунаку,
Јер се нећеш наносити главе."

Ста га вила Богом братимити:
"Богом брате, Краљевићу Марко,
Вишњим Богом и светим Јованом!
Дај ме пуштај у планину живу,
Да наберем по Мирочу биља,
Да загасим ране на јунаку."
Ал' је Марко милостив на Бога,
А жалостив на срцу јуначком:
Пусти вилу у планину живу;
Биље бере по Мирочу вила,
Биље бере, често се одзива:
"Сад ћу доћи, Богом побратиме!"

Набра вила по Мирочу биља,
И загаси ране на јунаку:
Лепше грло у Милоша царско,
Јесте лепше него што је било,
А здравије срце у јунаку,
Баш здравије него што је било.
Оде вила у Мироч планину,
Оде Марко с побратимом својим,
Отидоше поречкој крајини,
И Тимок су воду пребродили
На Брегову селу великоме,
Па одоше крајини Видинској.

Али вила међ' вилама каже:
"О чујете, виле другарице!
Не стрељајте по гори јунака
Док је гласа Краљевића Марка

И његова видовита Шарца
И његова шестопера златна!
Што сам, јадна, од њег' претрпила,
И једва сам и жива остала!"

МАРКО КРАЉЕВИЋ И ЉУТИЦА БОГДАН

Пораниле три српске војводе,
Од Косова уз кршно приморје:
Једне бјеше од Прилепа Марко,
Друго бјеше Реља од Пазара,
Треће бјеше Милош од Поцерја;
Ударише покрај винограда,
Винограда Љутице Богдана.
Игра коња Реља од Пазара,
Нагони га преко винограда,
Па он ломи грозна винограда.

Вели њему од Прилепа Марко:
"Прођ' се Реља, грозна винограда!
Да ти знадеш чиј' су виногради,
Далеко би коња обгонио:
Виноград је Љутице Богдана.
Ја сам једном овуда прошао
И ломио грозна винограда;
Припази ме Љутица Богдане
На кобили танкој бедевији;
Ја не смједох чекати Богдана,
Већ побјегох уз кршно приморје;
Поћера ме Љутица Богдане
На његовој танкој бедевији:
Да ми не би Шарац од мејдана,
Доиста ме ухватити шћаше;
Већ ми Шарац стаде одмицати,
А кобила поче остајати.
Кад то виђе Љутица Богдане,
Он потеже тешку топузину,
Пушћа за мнош уз кршно приморје,
Дохвати ме по свилену пасу,
Побратиме, сапом од топуза!
Шћера мене за уши Шарину,
Једва му се у село повратих,
И утекох уз кршно приморје.
Имаотад седам годинница
Већ овуда нијесам прошао."

Истом они у бесједи беху,
Док се прамен запођеде таме
Винограду уз равно приморје;
Погледаше три српске војводе,
Ал' ето ти Љутице Богдана
И са њиме дванаест војвода!

Кад то виђе Краљевићу Марко,
Он бесједи Режи и Милошу:
"Чујете ли, до два побратима,
Ето нама Љутице Богдана,
Све три ћемо изгубити главе,
Већ ходите да ми побјегнемо!"
Ал' говори Милош од Поцерја:
"Побратиме, Краљевићу Марко,
Данас мисле и говоре људи
Да три боља не има јунака
Од нас ове три српске војводе:
Боље нам је сва три погинути,
Нег' срамотно данас побјегнути."
Кад то зачу Краљевићу Марко,
Он им онда другу проговара:

"Чујете ли, до два побратима,
А ви ход'те да их дијелимо:
Ил' волите на сама Богдана,
Ил' његових дванаест војвода?"
Вели њему и Милош и Реља:
"Ми волимо на сама Богдана."
То је Марко једва дочекао.

У то доба и Богдан допаде.
Трже Марко тешку топузину,
Пак поћера дванаест војвода;
Док с' окрену неколико пута,
Свих дванаест од коња растави
И бијеле савеза им руке.
Поћера их око винограда.
Ал' ето ти Љутице Богдана,
Ће он гони Рељу и Милоша;
Обојици савезао руке.

Кад то виђе Краљевићу Марко,
Препале се како никад није,
Пак ста гледат' куд ће побјегнути.
Али њему одмах на ум паде
Ће су с' један другом завјерили:
Ће се један у невољи нађе,
Да му други у помоћи буде;
Пак потеже дизгине Шарину,
Самур-калпак на чело намаче,
Те састави самур и обрве,
А потеже сабљу оковану,
На Богдана погледа попреко.

Стаде Богдан украј винограда;
Кад сагледа црне очи Марку,
И какав је на очима Марко,
Под Богданом ноге обумреше.
Гледа Марко Љутицу Богдана,
Богдан гледа Краљевића Марка,
А не смије један на другога.
Доцкан рече Љутица Богдане:
"Ходи, Марко, да се помиримо:
Пусти мене дванаест војвода,
Да ти пустим Рељу и Милоша!"
То је Марко једва дочекао,
Пусти њему дванаест војвода,
Богдан пусти Рељу и Милоша.
Скиде Марко мјешину са Шарца,
Пак сједоше пити рујно вино,
Мезете га грозним виноградом.
А када се вина накитише,
Устадоше три војводе српске,
Добријех се коња дохватише.
Рече Марко Љутици Богдану:
"Збогом остај, Љутица Богдане,
Да с' у здрављу опет састанемо,
И црвена вина напијемо!"

Вели њему Љутица Богдане:
"Збогом пош'о, Краљевићу Марко,
Већ те моје очи не виђеле!
Како си ме данас препануо,
Никада те пожељети нећу!"
Оде Марко уз кршно приморје,
Оста Богдан украј винограда.

ОРАЊЕ МАРКА КРАЉЕВИЋА

Вино пије Краљевићу Марко
Са старицом Јевросимом мајком,
А кад су се напојили вина,
Мајка Марку стаде бесједити:
"О мој синко, Краљевићу Марко,
Остани се, синко, четовања,
Јер зло доба донијети неће,
А старој се досадило мајци
Све перући кржаве хаљине!
Већ ти узми рало и волове,
Пак ти ори брда и долине,
Те сиј, синко, шеницу бјелицу,
Те ти храни и мене и себе."
То је Марко послушао мајку:
Он узима рало и волове;
Ал' не оре брда и долине,
Већ он оре цареве друмове.

Отуд иду Турци јањичари,
Они носе три товара блага,
Па говоре Краљевићу Марку:
"Море, Марко, не ори друмова!"
- "Море, Турци, не газ'те орања!"
"Море, Марко, не ори друмова!"
- "Море, Турци, не газ'те орања!"

А када се Марку досадило,
Диже Марко рало и волове,
Те он поби турке јањичаре;
Пак узима три товара блага,
Однесе их својој старој мајци:
"То сам тебе данас изорао!"

СМРТ МАРКА КРАЉЕВИЋА

Поранио Краљевићу Марко
у неђељу прије јарког сунца,
Покрај мора Урвином планином.
Када Марко био уз Урвину,
Поче њему Шарац посртати,
Посртати и сузе ронити.
То је Марку врло мучно било,
Па је Марко Шарцу говорио:
"Давор', Шаро, давор', добро моје!
Ево има сто и шесет љета
Како сам се с тобом састануо,
Још ми нигда посрнуо ниси;
А данас ми поче посртати,
Посртати и сузе ронити:
Нека Бог зна, добро бити неће!
Хоће једном бити према глави,
Јали мојој, јали према твојој!"

То је Марко у ријечи био,
Кличе вила с Урвине планине,
Те дозива Краљевића Марка:
"Побратиме, Краљевићу Марко,
Знадеш, брате, што ти коњ посрће?
- Жали Шарац тебе господара,
Јер ћете се брзо растанути."

Али Марко вили проговара:
"Б'јела вило, грло те бољело!
Како бих се са Шарцем растао,
Кад сам прош'о земљу и градове,
И обиш'о исток до запада,
Та од Шарца бољег коња нема,
Нит' нада мном бољега јунака!"

Не мислим се са Шарцем растати
Док је моје на рамену главе."

Ал' му б'јела одговара вила:
"Побратиме, Краљевићу Марко,
Тебе нитко Шарца отет' неће,
Нит' ти можеш умријети, Марко,
Од јунака, ни од оштре сабље,
Од топуза, ни од бојна копља:
- Ти с' не бојиш на земљи јунака;
Већ ћеш, болан, умријети, Марко,
Ја од Бога, од старог крвника!
Ако л' ми се вјеровати нећеш,
Када будеш вису на планину,
Погледаћес з десна на лијево,
Опазићеш двије танке јеле,
Сву су гору врхом надвисиле,
Зеленијем листом зачиниле,
Међу њима бунар вода има:
Онђе хоћеш Шарца окренути,
С коња сјаши, за јелу га свежи,
Наднеси се над бунар над воду,
Ту ћеш своје огледати лице,
Па ћеш виђет' кад ћеш умријети."

То је Марко послушао виле:
Кад је био вису на планину,
Погледао с десна на лијево,
Опазио двије танке јеле,
Сву су гору врхом надвисиле,
Зеленијем листом зачиниле:
Онђе Марко окренуо Шарца,
С њега сја'о, за јелу га свез'о;
Наднесе се над бунар над воду,
Над водом је лице огледао;
А кад Марко лице огледао,
Виђе Марко кад ће умријети;
Сузе проли, па је говорио:
"Лажив св'јете, мој лијепи цв'јете!
Л'јеп ти беше, ја за мало года,
Та за мало, три стотин' година!
Земан дође да св'јетом пром'јеним."

Па повади Краљевићу Марко,
Па повади сабљу од појаса,
И он дође до коња Шарина,
Сабљом Шарцу осижече главу,
Да му Шарац Турком не допадне,
Да Турцима не чини измета,
Да не носи воде ни ђугума.
А кад Марко посијече Шарца,
Шарца коња свога укопао,
Боље Шарца нег' брата Андрију;
Бритку сабљу преби на четверо,
Да му сабља Турком не допадне,
Да се турци њоме не поносе
Што је њима остало од Марка,
Да хришћанлук Марка не прокуне.
А кад Марко бритку преби сабљу,
Бојно копље сломи на седмеро,
Па га баци у јелове гране;
Узе Марко перна буздована,
Узе њега у десницу руку,
Па га баци с Урвине планине
А у сиње у дебело море,
Па топузу Марко бесједио:
"Кад мој топуз из мора изиш'о,
Онда 'ваки ђетић постану!"

Када Марко сактиса оружје,
Онда трже дивит од појаса,
А из цепа књиге без јазије;
Књигу пише Краљевићу Марко:
"Ко гођ дође Урвином планином
Међу јеле студену бунару,
Те затече онђе дели-Марка,
Нек знаде да је мртав Марко!
Код Марка су три ћемера блага,
Каква блага, све жута дуката!
Један ћу ми ћемер халалити
Што ће моје т'јело укопати;
Други ћемер нек се цркве красе;
Трећи ћемер кљасту и слијепу:
Нек слијепи по свијету ходе,
Нек пјевају и спомињу Марка!"

Када Марко књигу накитио,
Књигу врже на јелову грану,
Откуда је с пута на погледу;
Златан дивит у бунар бацио;
Скиде Марко зелену доламу,
Прострије је под јелом по трави,
Прекрсти се, сједе на доламу,
Самур-калпак на очи намаче,
Доље леже, горе не устаде.
Мртав Марко крај бунара био
Од дан' до дан' нећелџицу дана:
Ко гођ прође друмом широкијем,
Те опази Краљевића Марка,
Сватко мисли ту спава Марко,
Око њега далеко облази,
Јер се боји да га не пробуди.

Ће је срећа, ту је и несрећа,
Ће несреће, ти у среће има:
А сва добра срећа изнијела
Игумана Светогорца Васа,
Од бијеле цркве Вилиндара,
Са својијем ђаком Исајом.
Кад игуман опазео Марка,
На ђакона, десном руком маше:
"Лакше, синко, да га не пробудиш!
Јер је Марко иза сна зловољан,
Па нас може оба погубити."

Гледећ' кале како Марко спава,
Више Марка књигу опазео,
Према себе књигу проучио:
Књига каже да је мртав Марко!
Онда кале коња одеједнуо,
Па прихвати за делију Марка,
Ал' се Марко давно преставио.
Проли сузе проигуман Васо,
Јер је њему врло жао Марка;
Отпаса му три ћемера блага,
Отпасује себи припасује.

Мисли мисли проигуман Васо
Ће би мртва сахранио Марка;
Мисли мисли, све на једно смисли:
Мртва Марка на свог коња врже,
Па га снесе мору на јалију,
С мртвим Марком сједе на галију,
Одвезе га право Светој Гори,
Изнесе га под Вилиндар цркву,
Унесе га у Вилиндар цркву,
Чати Марку што самртну треба;

На земљи му т'јело опојао,
Насред б'јеле цркве Вилиндара;
Онђе старац упопао Марка,
Биљега му никакве не врже,
- Да се Марку за гроб не разнаде,
Да се њему душмани не свете.

СМРТ ВОЈВОДЕ ПРИЈЕЗДЕ

Честе књиге иду за књигама:
Од кога ли, коме ли долазе?
- Од Мехмеда, од цара Турскога,
А долазе до Сталаћа града,
До Пријезде, војводе сталаћка:
"О Пријезда, војводо сталаћка!
Пошљи мени до три добра твоја:
Прво добро, сабљу навајлију,
Која сече дрвље и камење,
Дрво, камен и студено гвожђе;
Друго добро, Ждрала коња твога,
Који коњиц може прелетити
Засобице и по два бедема;
Треће добро, твоју љубу верну."

Гледи књигу војвода Пријезда,
Ону гледи, другу ситну пише:
"Цар-Мехмеде, турски господару!
Купи војске колико ти драго,
Под Сталаћа кад је теби драго,
Удри Сталаћ како ти је драго,
- Ја ти добра не дам ниједнога;
Ја сам сабљу за себе ковао,
А Ждрала сам за себе хранио,
А Љубу сам за себе довео;
Па ти не дам добра ниједнога!"

Диже војску турски цар Мехмеде,
Диже војску, оде под Сталаћа,
Био Сталаћ три године дана,
Нит' му одби дрва ни камена,
Нит' га како може освојити,
Ни пак како може оставити.

Једно јутро уочи недеље
Попела се Пријездина љуба
На бедема малена Сталаћа,
Па с бедема у Мораву гледи;
Ал' Морава мутна испод града.
Па бесједи Пријездина љуба:
"О Пријезда, драги господару,
Нас ће Турци лагумом дигнути."
Ал' бесједи војвода Пријезда:
"Мучи, љубо, миком се замукла!
Гди ће бити лагум под Моравом?"

Потом дошла та недеља прва
И господа отишла у цркву,
И Божју су службу одстајали;
Кад господа изишла из цркве,
Тад бесједи војвода Пријезда:
"О војводе, моја десна крила,
Крила моја, с вама ћу летити!
Да ручамо, да се напијемо,
Да на граду врата отворимо,
Да на Турке јуриш учинимо,
Па што нама Бог и срећа даде!"
Па Пријезда љубу дозиваше:

"Иди, љубо, у пивнице доње,
Те донеси вина и ракије!"

Узе Јела два кондира златна,
Па отиде у пивнице доње.
Кад госпођа пред пивницу дошла,
Ал' пивница пуна јањичара:
Папучама пију вино хладно
А у здравље Јелице госпође,
С покој душе Пријезде војводе.
Кад то виде Јелица госпођа,
Та кондиром о камен удари,
Па потрча у господске дворе:
"Зло ти вино, драги господару!
Зло ти вино, а гора ракија!
Пивница ти пуна јаничара,
Папучама пију вино хладно,
А за моје здравље намењују,
А тебе ми жива сахрањују,
Сахрањују, за душу ти пију."

Онда скочи војвода Пријезда,
Те на граду отвори капију,
Па на Турке јуриш учинише,
Те с бише и секоше с Турци,
Док погибе шездесет војвода,
Њих шездесет, хиљаде Турака!
Тад се врати војвода Пријезда,
Па за собом затвори капију,
Па потрже сабљу навалију,
Ждралу коњу одсијече главу:
"Јао Ждрале, моје добро драго,
Та нека те турски цар не јаше!"
Преби бритку сабљу навалију:
"Навалија, моја десна руко.
Та нека те турски цар не паше!"

Па отиде госпођи у дворе,
Па госпођу прихвати за руку:
"О Јелице, госпођо разумна,
Или волиш са мном погинути,
Ил' турчину бити љуба вјерна?"
Сузе рони Јелица госпођа:
"Волим с тобом часно погинути,
Нег' љубити на срамоту Турке;
Нећу своју веру изгубити
И часнога крста погазити."

Узеше се обоје за руке,
Па одоше на бедем Сталаћа,
Па беседи Јелица госпођа:
"О Пријезда, драги господару,
Морава нас вода отхранила,
Нек Морава вода и сахрани!"
Па скочише у воду Мораву.

Цар је Мемед Сталаћ освојио,
Не освоји добра ни једнога.
Љуго куне турски цар Мемед:
"Град-Сталаћу, да те Бог убије!
Довео сам три хиљаде војске,
А не водим него пет стотина."

СТАРИ ВУЈАДИН

Ђевојка је своје очи клела:
"Чарне очи, да би не гледале!
Све гледасте, данас не виђесте

Ђе прођоше Турци Лијевњани,
Проведоше из горе хајдуке:
Вујадина са обадва сина;
На њима је чудно одијело:
На ономе старом Вујадину,
На њем' бињиш од сувога злата,
У чем паше на диван излазе;
На Милићу Вујадиновићу,
Још је на њем' љепше одијело;
На Вулићу, брату Милићеву,
На глави му чекркли челенка,
Баш челенка од дванаест пера,
Свако перо по литру злата."

Кад су били бијелу Лијевну,
Угледаше проклето Лијевно,
Ђе у њему бијели се кула;
Тад говори стари Вујадине:
"О синови, моји соколови,
Видите ли проклијето Лијевно,
Ђе у њему бијели се кула?
Онђе ће нас бити и мучити:
Пребијати и ноге и руке,
И вадити наше очи чарне.
О синови, моји соколови,
Не будите срца удовичка,
Но будите срца јуначкога,
Не одајте друга ни једнога,
Не одајте ви јатаке наше
Код којих смо зиме зимовали,
Зимовали, благо остављали;
Не одајте крчмарице младе,
Код којих смо рујно вино пили,
Рујно вино пили у потаји."

Кад дођоше у Лијевно равно,
Метнуше их Турци у тавницу,
Тавноваше три бијела дана,
Док су Турци вијећ' вијећали
Како ће их бити и мучити;
Кад прођоше три бијела дана,
Изведоше старог Вујадина,
Пребише му и ноге и руке;
Кад стадоше очи вадит' чарне,
Говоре му Турци Лијевњани:
"Казуј, кујо, стари Вујадине,
Казуј, кујо, дружину осталу,
И јатаке куд сте доходили,
Доходили, зиме зимовали,
Зимовали, благо остављали;
Казуј, кујо, крчмарице младе
Код којих сте рујно вино пили,
Пили рујно вино у потаји.

Ал' говори стари Вујадине:
"Не лудујте, Турци Лијевњани!
Кад не казах та те хитре ноге,
Које-но су коњма утјецале,
И не казах за јуначке руке,
Које-но су копља преламале
И на голе сабље ударале,
- Ја не казах за лажљиве очи,
Које су ме на зло наводиле,
Гледајући с највише планине,
Гледајући доље на друмове,
Куд пролазе Турци и трговци."

ТРИ СУЖЊА

Процвиљеше три српске војводе
у сужањству паше скадарскога,
а да зашто, веће ни кроза што,
за хараче од ломнијех Брда,
јер се брдска ђеца посилила,
па не даду царевих харача,
а војводе паша преварио,
на тврду их вјеру домамио,
турио их на дно у тавницу.

Једно бјеше Вуксан од Роваца,
друго бјеше Лијеш од Пипера,
треће бјеше Селак Васојевић.

Љуто цвиле, јест им за невољу,
сужањство је њима додијало.

Још бјеседи ВУксан од Роваца:
"Браћо моја, љубимна дружино,
ми хоћемо овђе изгинути;
шта је коме данас најжалије?"

Вели тако Лијеш од Пипера:

"Мене, браћо, јесте најжалије:
скоро сам се јунак оженио,
остаде ми у двору љубовца
ни љубљена, нити милована,
ни карана, нити сјетована;
то је мене сада најжалије".

Вели тако Селак Васојевић:

"Мене, браћо, јесте најжалије:
осташе ми двори и тимари,
и још пусто небројено благо,
у планини хиљада оваца;
остаде ми саморана мајка
и сестрица без братске заклетве,
да кукају како кукавице
у мојему двору бијеломе".

Ал' бесједи Вуксан од Роваца:

"Ала, браћо, рђава јунаштва!
И ја имам дворе и тимаре
и у двору остарила мајку,
вјерну љубу скоро доведену
и сестрицу милу неудату;
ал' тога сад ништа не жалим,
већ ја жалим што ћу погинути,
погинути данас без замјене".

У ријечи коју бесједише,

ал' ето ти од паше целата
баш на врата тавници проклетој,

пак дозивље Лијеша војводу:

"Ко је овђе Лијеш од Пипера
нек изађе пред тавницу клету!

Пипери га на откуп узеше,
дадоше за њега све пиперске овце
и још много небројено благо,
и сувише робињу ђевојку".

Превари се Лијеш од Пипера
те изиђе пред тавницу клету,
целат трже сабљу испод скута,
ману сабљом, ос'јече му главу,
пак Лијеша за тавницу баци.

Пак се опет натраг повраћаше,
опет целат са тавница виче
те дозивље Селака војводу:

"Ко је овђе Селак Васојевић
нек изиђе пред тавницу клету,
дошла му је остарила мајка,
од паше га узе на откупе,
даде за њга краве и волове
и бијеле овце и јагањце,
још сувише небројено благо".

Превари се Селак Васојевић

те изиђе пред тавницу клету,
целат трже сабљу испод скуга,
ману сабљом, ос'јече му главу,
пак Селака за тавницу баџи.
Пак се опет натраг повраћаше,
опет целат са тавнице виче
те дозивље Вуксана војводу:
"Изиђ' амо, Вуксан' од Роваца!
Ровчани те од паше купише,
за те даше двије боце блага
све у ситно жута млечанина,
и бијеле овце и јагањце,
још сувише робињу ђевојку".
Али Вуксан љута гуја бјеше,
те се Турком варат не дад'јаше;
он излази пред тавницу клету,
пак целату бјеше говорио:
"Аман, мало, пашини целате!
Попусти ми моје б'јеле руке
да ја скинем одијело дивно:
ц мојих плећа селену доламу,
под доламом токе од три оке,
којено су у Млетке коване,
оне вр'једе пет стотин' дуката,
под токама од злата кошуља,
нит' је ткана, нити је предена,
ни у ситно брдо увођена,
веће ми је вила поклонила,
та немој је крвљу поганити!"
Превари се Туре на кошуљу,
те Вуксану попустило руке.
Не шће Вуксан свалчит одијела,
од целата сабљу уграбио,
њом му русу оцијече главу,
па побјеже преко Скадра града.
Дочека га тридесет Малисора,
одиста га уватити ћаху,
ал' се Вуксан ватат не даваше,
но се ману десно и лијево,
свијем турске осијече главе,
па он тера бјега с главом без обзира.
А кад дође на мост на Бојану,
дочека га хоца и кадија,
па овако њему говораху:
"Не напријед, Вуксане војвода,
јер си своју изгубио главу!"
Но бесједи Вуксане војвода:
"Чујете л' ме, хоца и кадија,
ако тамо куд напријед немам,
ни натраг се немам куд вратити".
Ману сабљом, ос'јече им главе,
обојицу тури у Бојану,
па он бјега даље унапредак.
Ђерају га пјешаци и коњици,
коњици га мало назираху,
а пјешци га ни чут не могаху.
Здрав утече у Ровце камене,
он утече, весела му мајка,
њему мајка, а мене дружина!

УЗИМАЊЕ УЖИЦА

Санак снила Кучукова када,
чудан санак, а у чудан данак,
у суботу уочи неђеље:
ђе Ужице тама попанула,
Крчагово ружом процватило,
пола плавом, а пола црвеном,
вију вуци на Терезијама,

са Татинца лајаше лисица,
нешто пуца са малих Крушчица,
уз Ђетињу муње сијевају,
на Забучју орли пролијећу,
понајвише орли крсташићи,
и међ' њима тица кукавица.
Кад се била из сна пробудила,
она оде млада на чардаке
те казује Кучук-Заим-аги
шта је млада у сану видила;
но јој вели Кучук Заим-ага:
"Зло си снила, горе ће ти бити!
Што Ужице тама попанула,
то ће Срби града освојити.
Што је поље ружом процватило,
пола плавом, а пола црвеном,
то су, кадо, крстати барјаци,
а под њима бијели чадори,
под чадоре српске поглавице
пију вино и бистру ракију,
сутра јуриш хоће на Ужице.
Што су вуци на Терезијама,
оно јесте Ваљевац Јакове
и са њиме Ваљевска Нахија.
Са Татинца што лаје лисица,
оно јесте Лазаре Мутаве
и са њиме Гружа и Морава.
А што пуца са малих Крушчица,
оно јесте Милан од Бруснице
и са њиме Рудничка Нахија;
они вуку убојне топове,
с њима наше обаљују куле.
Уз Ђетињу што с'јевају муње
оно јесте од Тополе Ђорђе
и са њиме ломна Шумадија.
У Забучју орли што пролећу,
понајвише орли крсташићи,
оно јесте Ужичка Нахија
и са њоме ломно Драгачево
и пред њима оборкнез Алекса.
А што кука тица кукавица,
оно јесте прото Милутине
та од Гуче, села питомога;
са њим кажу тридесет попова
и тридесет црних калуђера,
те се моле богу без престанка,
не би л' нашег освојили града".